

El compromís cívic de Mallfrè s'ha vist reconegut amb la concessió de la Creu de Sant Jordi, de la medalla de la ciutat de Reus i del nomenament de fill il·lustre d'aquesta, així com el de soci d'honor del seu Centre de Lectura.

La seva dedicació professional l'ha dut a formar part de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. I, en jubilar-se als 65 anys, la culminació de la seva trajectòria com a docent universitari ve donada per la miscel·lània acadèmica que, sota l'escaient títol de *Paraula donada* (Benicarló: Onada Edicions, 2006), li ofereixen col·legues seus de la Universitat Rovira i Virgili.

En una dimensió més personal, potser paga la divertida pena d'esmentar que, amb el seu amic germanòfil abans al·ludit, i en un plànol gens professional, ans del tot lúdic (el de les calçotades amb valor gairebé institucional del Centre de Lectura), s'han fet tips d'explicar en comandita acudits i més acudits a desdir, fent bona així un cop més l'afirmació aquella d'un altre seu compatrici, Gabriel Ferrater, que, en resposta a la pregunta de quines eren les fonts del seu llenguatge poètic, posava en primer lloc "la procacitat reusenca". Doncs sí. Sana procacitat a raig, si no a través de la poesia com era el cas de Ferrater, sí a través d'aquesta forma literària simple, però no menys enginyosa i fins instructiva, que és l'acudit.

Joaquim Mallfrè Gavaldà ha estat, altrament, en un aspecte més privat, una persona religiosa, creient, practicant. Capaç, per això mateix, de suscitar majorment respecte i fins admiració a l'agnòstic més de pedra picada. A Reus, el 20 d'abril de 2008, va tenir lloc un taula rodona, al col·legi de La Salle, entorn del tema «Déu, de l'imaginari personal a la concreció existencial», amb participació, civilitzadament i amesurada, d'un membre de l'Església Evangèlica Metodista, d'un de la comunitat musulmana, de l'agnòstic de torn i de Mallfrè com a representant de la fe catòlica. No cal dir com aquest, sense evidentment convèncer ningú de les altres confessions (o el de l'aconfessionalitat), ja que tampoc no es tractava d'això, va saber defensar i argumentar la validesa de creure en el Déu del catolicisme, amb convicció ferma, però no pas exaltada i gens proselitista. Tot un exemple de tolerància.

Ara el benvolgut amic i admirat col·lega és mort. Acomiadar-lo amb un R.I.P. (*Requiescat In Pace*) sonaria massa convencional, potser. Amb un STTL (*Sit Tibi Terra Levis*), massa classicitzant, també potser.

Millor, doncs, davant la ineluctabilitat d'haver-nos de trobar tots, algun dia, al port, amb la Desconeguda, de portar ara i aquí a col·lació les paraules d'un altre gran irlandès, Oscar Wilde, i fer-ho en la llengua d'aquest, la tan estimada per Joaquim Mallfrè: «Death must be so beautiful. To lie in the soft brown earth, with the grasses waving above one's head, and listen to silence. To have no yesterday, and no tomorrow. To forget time, to forget life, to be at peace.» (*The Canterville Ghost*, cap. V).

Josep MURGADES
Universitat de Barcelona

MIQUEL PONS BONET
(1928-2024)

Miquel Pons Bonet, escriptor, professor, investigador literari i especialista en art, va morir a Manacor el 6 d'abril de 2024. Havia nascut a Ca s'Escolà (s'Alqueria Blanca, Santanyí) l'1 de febrer de 1928. La seva infantesa va transcórrer a Son Pons, la llar familiar. Estudià les primeres lletres al col·legi de les monges franciscanes i després passà a l'escola pública del poble. L'any 1941 marxà a Palma per estudiar al Col·legi dels P. Teatins, del carrer del Vi, com a alumne intern, i tres

anys després anà a estudiar el batxillerat al Col·legi de Monti-Sion, dels jesuïtes, tot residint en casa d'uns amics de la família. A Monti-Sion va ser deixeble del P. Miquel Batllori, que esdevingué fonamental en la seva dedicació a les lletres i que Pons sempre va considerar el seu mestre. Al pròleg de l'aplec d'articles de Miquel Pons titulat *S'Escalera* el P. Batllori el recordava així: «Venia del pla de l'illa, em parlava sempre en mallorquí, i s'interessava per totes les coses nostres. Era un agra-dós contrast amb tant de provincianisme palmèsà, aquells anys grisos entre el final de la nostra guerra i el final de la guerra mundial.» Batllori segueix amb aquest record de l'antic alumne: «Se-guia amatent, amb uns grans ulls ingenus, les meves classes d'història i de literatura. Els mateixos ulls amb què ha seguit mirant els homes i les coses. Aquells i aquests s'hi han reflectit.»¹

El 1947 va fer l'examen d'estat (o *revàlida*) a Barcelona. Formava part del tribunal Martí de Riquer, que el va sorprendre amb una pregunta, fora del programa, sobre les semblances i diferències entre Joan Alcover i Mn. Antoni M. Alcover. Aquell any va passar a estudiar a Barcelona els cursos comuns de Filosofia i Lletres i després continuà la carrera a Madrid, seduït per l'aurèola de professors com Dámaso Alonso o Rafael Lapesa. A Madrid gaudí de la vida cultural del moment, conegué Vicente Aleixandre, participà en un grup de teatre universitari i freqüentà el Museu del Prado i els teatres de la capital. Mentre cursava la carrera va fer el servei militar per milícies als campaments militars de Castillejos (el Baix Camp), on conegué Joaquim Molas i hi establí amistat, i del Robledo (La Granja, Madrid). A Madrid es llicencià en l'especialitat de Filologia Romànica i llegí la tesina sobre *El sentimiento del tiempo en Antonio Machado*.

Tot i que la seva formació havia estat essencialment castellana, quan va tornar a Palma establí contactes amb els lletraferits mallorquins que escrivien en català (Josep M. Llopart, Llorenç Moyà, Jaume Vidal Alcover...). A més, des de la infantesa ja coneixia el poeta santanyiner Blai Bonet, amb qui, més tard, coincidí a l'estació del tren quan ambdós estudiaven a Palma: Blai Bonet, al Seminari; i Miquel Pons, al col·legi dels teatins. A Santanyí també va estar en un contacte molt directe amb Bernat Vidal i Tomàs, que mantingué una tertúlia important des de mitjans anys 40 i als 50 i 60 a la rebotiga de la seva farmàcia i que fou per a ell un altre mestre. Com explica en un dels seus articles, Pons va conèixer Bernat Vidal cap al 1947: «El nom de Bernat Vidal lletraferit fou, en bona hora, un empelt d'escutet a la meua condició de lector, especialment dels volums de «Les Illes d'Or» i dels seus articles santanyiners a *La Almudaina*».² Vidal també li transmeté l'admiració per la poesia de Federico García Lorca i de la Generació del 27. Des dels anys 50, també comptà amb l'amistat de l'escriptor manacorí Miquel Àngel Riera.

El 1957 es casà i s'instal·là a Felanitx, on fou professor interí a l'institut laboral fins el 1974, quan es convocaren oposicions a places de professorat de batxillerat. Durant aquests anys exercí com a professor a Manacor, Campos, Lluçmajor i Palma (Institut Joan Alcover). El 1981 obtingué la plaça de catedràtic de Llengua i Literatura Espanyoles i passà a l'Institut Berenguer d'Anoia (Inca) i després a l'institut Antoni Maura (Palma). Durant els inicis de la introducció de l'ensenyament del català als centres de primària i de secundària, Miquel Pons, juntament amb Miquel Vives Madrigal, va elaborar una *Guia bibliogràfica de llengua i literatura catalanes per a les Illes Balears* (1981).

Durant els seus anys de residència i d'exercici de la docència a Felanitx, Miquel Pons va encaixar en l'ambient cultural d'aquesta ciutat, cosa que li va permetre participar en exposicions, publicacions, premis literaris, etc. I sobretot col·laborà assiduament al setmanari *Felanitx*. També va escriure per al quinzenal *Santanyí*, creat el 1958 per Bernat Vidal i Tomàs, Andreu Julià Roselló i Pere Pomar Forteza. En aquests anys Miquel Pons també esdevingué el corresponal del *Dia-*

1. BATLLORI, Miquel (1971): «Pròleg» [sense títol] dins *S'Escalera*. Felanitx, s. p.

2. PONS, Miquel (2011): *Mestres i amics en la meua vida*. Palma: Documenta Balear, p. 96.

rio de Mallorca (1958-2010) a Felanitx. A més de *Diario de Mallorca, Felanitx i Santanyí*, va publicar a les revistes de premsa forana *Dies i coses*, de Calonge, i *Sal i xeixa*, de Santanyí. La seva labor com a col·laborador a la premsa va ser molt extensa: ell mateix deia que havia escrit aproximadament més d'un miler i mig d'articles. Alguns dels escrits publicats al *Felanitx* foren aplegats en els volums *Sa Font* (1967), *S'Escalera* (1971) i *Es Replà* (1992), tres reculls que porten com a títols topònims populars d'indrets del poble de Felanitx. En els dos primers els articles encara estan escrits en castellà. *Sa Font* reuneix només sis col·laboracions, aparegudes al *Felanitx* entre 1961 i 1966, i porta un pròleg de Joan Pons i Marquès, que destaca dos mèrits dels escrits de Pons: el valor estilístic de la seva prosa i el valor històric que en el futur poden arribar a tenir:

Las breves páginas que siguen, en todo caso doblemente buenas por breves, no tienen por otra parte nada que cerner ni explicar. Todo es en ellas claro, nítido, fresco y transparente. Pequeñas estampas, miniaturas o recuadros evocadores de escenas, figuras, paisajes o efemérides locales vividas, que compendian y condensan largas descripciones capaces de posibles y prolijos comentarios.³

A *S'Escalera* el nombre d'articles recollits és molt major. Havien sortit entre el febrer de 1967 i l'abril de 1970 i hi destaquen els que parlen d'escriptors (Gabriel Cortès, Azorín, Joan Pla, Ferran Valentí, Llorenç Villalonga, Vicente Aleixandre, Baltasar Porcel, Miquel Forteza, Maria A. Salvà, etc.). A *Es Replà*, aparegut molt més tard, tots els articles aplegats són en català i també havien estat publicats al *Felanitx* entre 1971 i 1991. Hi trobam escrits sobre escriptors i artistes mallorquins o relacionats amb Mallorca (Maria A. Salvà, Antoni Martorell, Francisco Bernareggi, Juli Ramis, Bernat Vidal, Miquel Llabrés, Salvador Espriu, Miquel Barceló, Antoni Pons, Miquel A. Riera, Gregori Mir, Joan Miró, etc.), tot i que també hi ha algun treball sobre algun autor castellà (com Antonio Machado). Molts d'aquests textos després foren recollits en un altre aplec, titulat *Mestres i amics en la meva vida* (2001), en el pròleg del qual Felip Munar escriu que en aquests articles «s'hi passeja el sentiment de Miquel Pons, les suggestions, les mirades que ha viscut, les empremtes que ha deixat, les sensacions copsades al llarg de tota una vida».⁴ Efectivament, el que caracteritza sempre els treballs de Miquel Pons és aquesta combinació de la informació erudita amb la visió personal, nascuda de la vivència, que se sol transmetre sovint mitjançant un estil amarat de poesia, que fa inconfusibles els seus textos. Efectivament, la nota autobiogràfica sempre és present en els articles de Miquel Pons, fins i tot quan ens parla de personatges que, pel fet d'esser molt antics, ell no ha conegut.

Miquel Pons fou nomenat cronista oficial de l'Ajuntament de Santanyí i pertanyia a la Reial Associació Espanyola de Cronistes Oficials. A més, el 1999 va rebre la Medalla d'Or de Santanyí per les seves obres relacionades amb aquest municipi, com els llibres *Cales de Santanyí* (1962), *Els oficis* (1982), *Santanyí, imatges d'ahir* (1992) o *Blai Bonet: el poeta i el paisatge de Santanyí* (1999), a més dels seus treballs sobre Bernat Vidal i Tomàs.

En parlar de l'obra de Miquel Pons Bonet, ens hem de referir a diverses facetes: la primera és la relacionada amb la pintura i l'art; la segona, la de narrador; i la tercera és la d'investigador literari i historiador de fets culturals.

La seva activitat com a crític i estudiós de l'art té un llarg recorregut. Va formar part de l'Associació Internacional de Crítics d'Art. Fou important l'amistat que l'uní a Cesáreo Rodríguez Aguilera, magistrat i gran afeccionat a la pintura. Però no podem oblidar l'entorn artístic que existia a Santanyí des de principis del xx, amb els pintors que havien pintat les seves cales, com Francisco Bernareggi. El 1976 va fer un viatge a la Conca de Barberà per conèixer el pintor Maties

3. PONS I MARQUÈS, Joan (1967): «Tiempo de isagoge» dins *Sa Font*, de Miquel Pons. Felanitx, s. p.

4. MUNAR I MUNAR, Felip: «Un tast de fruita madura...» dins *Mestres i amics en la meva vida*, op. cit., p. 19.

Palau Ferré, del qual en sorgí *Converses a Montblanc amb Palau Ferré* (1977), pintor sobre el qual escrigué diversos articles en què remarcava l'expressivitat de les figures a les seves pintures.⁵ En aquest terreny de la crítica artística cal destacar molt especialment tres llibres de Miquel Pons: la biografia del pintor modernista *Antoni Gelabert* (1984), publicada per l'ajuntament de Palma; l'estudi de l'obra i de la figura del seu amic manacorí *El pintor Miquel Llabrés* (2003); i el recull d'articles *Gabriel Alomar i els pintors del seu temps* (1987), en què presentà i recopilà articles de l'autor de *La columna de foc* sobre diversos pintors (des de Ricard Anckermann fins a Santiago Rusiñol o Tito Citadini). A més, Pons va treure alguns articles en revistes culturals d'interès per a la història de la pintura contemporània, com «Gelabert: Esbós biogràfic» (1977), «Mallorca i Picasso, Picasso i Mallorca» (1982), «Picasso i Bernareggi i el Museo del Prado» (2008). Cal afegir que, com a un lleure més, Miquel Pons també va conrear el dibuix i la pintura.

Com a investigador en l'àmbit literari, cal recordar les seves col·laboracions en revistes de caràcter cultural i d'investigació, com *Lluc*, *Randa*, *Estudis Baleàrics*, *Bolletí de la Societat Arqueològica Lulliana*, *Reduccions*, etc. Hi podem endevinar diversos àmbits d'estudi, com els treballs sobre literatura catalana contemporània, els textos sobre literatura i cultura popular-tradicional i altres treballs de temàtica cultural diversa.

En primer lloc, destaquen els escrits que parlen de literatura catalana, sobretot d'autors mallorquins, tot i alguna incursió en la literatura castellana, entre els quals cal recordar els següents: «De l'obra inèdita de Maria Antònia Salvà» (1990), «De l'epistolari de Vicente Aleixandre» (1992), *Blai Bonet: el poeta i el paisatge de Santanyí* (1999) —treball escrit amb motiu de la proclamació de l'autor d'*El Mar* com a Fill Il·lustre de Santanyí el 1998—, «Rest d'autonominacions de Blai Bonet» (2000), «Plat de delmes per a Francesc de B. Moll» (2003), «Imatge total de Miquel Batllori, S. I.» (2004), «Joan Alcover i la seva vinculació amb Santanyí» (2007), «Originales de las aleluyas de Santiago Rusiñol que tenia que il·lustrar Ramón Casas» (2007) i «Mondragó, inici de la nova poesia» (2013). A més, cal destacar els seus treballs sobre Bernat Vidal i Tomàs: n'estudià la poesia («Federico García Lorca i Bernat Vidal i Tomàs»; 1978), n'elaborà la biografia (*Bernat Vidal i Tomàs. Introducció a la seva biografia*; 1976) i la bibliografia («Bibliografia de Bernat Vidal i Tomàs»; 1985), i en prologà l'obra poètica recollida en el volum *El viatger* (2002).

Pel que fa als treballs sobre literatura popular i folklore, podem recordar-ne els següents: «Un naufragi de l'any 1878 glosat per Joan Obrador i Riera» (1980), «Un romanç sobre el fet d'armes a Sóller del 1561» (1981), «Teatre del cicle de Nadal a Mallorca» (1983), «Codolades de Setmana Santa» (1987), «Festes de "ballar i córrer" a Santanyí» (1988), «La mort de Na Roseta, una cançó de mort santanyinera» (1989), «Els goigs a Santanyí» (1989), «Les danses dels cavallets» (1990), etc.

Quant als articles de tema cultural divers, podem esmentar «L'orgue de Jordi Bosch a Santanyí» (1987) o «Postremitat de la Segona República i de la Guerra Civil» (2004). Miquel Pons, a més, va escriure nombrosos pregons per a les festes de diversos pobles mallorquins.

Com a narrador, la seva obra és més tost breu, atès que no s'hi pogué dedicar amb la intensitat que calia a causa de les múltiples activitats que el varen absorbir. Tanmateix, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana el nomenà Soci d'Honor. Ell mateix explicava que només s'havia pogut dedicar als relats breus, atès que mai no va disposar del temps necessari per poder fer una novel·la. I mai no es va considerar apte per al conreu de la poesia. El 1964 Miquel Pons va obtenir el Premi Gabriel Maura de narració, dins els Premis Ciutat de Palma, pel volum de relats titulat *El Poble*. Ara bé, durant anys l'original mecanografiat va estar esperant la publicació per l'Editorial Moll, però finalment restà inèdit, en contra de la voluntat de l'autor, que aleshores havia deixat

5. MARCO-PALAU, Rosa de les Neus (2024, 26 d'abril): «De Mallorca a Montblanc», *Nova Conca / Baix Segarra*.

córrer altres propostes d'edició. El 1968 el recull *Cèdules personals* (1968) fou guardonat amb el Premi Ciutat de Manacor. Format per set relats, el llibre va aparèixer estampat a Felanitx, amb un pròleg de Francesc Riera Montserrat. El 1981, l'editor Miquel Font li publicà un breu aplec titulat *Quatre narracions*. D'una manera esparsa Miquel Pons va treure altres relats en revistes, programes de festes, opuscles o miscel·lànies, sempre en llocs d'abast reduït o més tost local. El 2005 donà a la llum *El dimoni i altres narracions*, en què aplegà tota l'obra dispersa, publicada o inèdita. Els vint-i-cinc contes que formen aquest llibre procedeixen d'*El Poble*, de *Cèdules personals* i de *Quatre narracions*, a més d'alguns relats inèdits o publicats a diferents indrets. Però no es tracta d'un volum d'obra completa, perquè en va excloure algunes peces d'*El Poble* i alguns dels contes inèdits que ja no li agradaven. Però sí que es pot dir que *El dimoni i altres narracions* recull la seva obra narrativa definitiva. Entre alguns dels contes del volum disten quasi quaranta anys, la qual cosa es reflecteix en el fet que uns relats tenen un estil més despul·lat, amb descripcions més directes, tal com havia posat de moda el realisme compromès, i en uns altres hi ha una recerca d'una major poèticitat. Tot i això, tots els relats constitueixen el retrat d'una Mallorca que ha sofert una transformació radical als anys 60 i 70. Pons vol fixar en els seus contes uns costums i uns personatges que, amb els canvis socials i econòmics, han desaparegut. Per això basteix una espècie de microcosmos, el *poble*, que, lluny de cap intenció costumista o localista, esdevé una imatge del món sencer, ja que hi explora l'ànima humana. Hi destaca la presentació de «personatges mediocres, autèntics antiherois, que viuen closos en un món petit, d'ambicions vulgars, o que es veuen impotents en esser arrossegats pel corrent de la desgràcia. És el cas del personatge del conte que dona títol al volum, *El dimoni*, el qual es veu obligat a denigrar-se davant el fill just per obtenir uns guanys miserables de la mà del batlle; de *L'endogalat*, el petit contrabandista que esdevé la víctima real de les màfies dels traficants; d'*El carteret*, l'infant que pateix les tensions dels majors a causa de la guerra en una edat en què li tocava jugar despreocupat; etc.».⁶ Tots ells constitueixen un món que s'enfonsa, un món habitat per uns éssers que pateixen i que, algunes vegades, ens recorden la humanitat adolorida de la gent anònima que molt abans havia retratat Salvador Galmés. Tots ells formen un món que està condemnat a desaparèixer. Altres narracions palesen una evolució cap a una narrativa més imaginativa i poètica, d'acord amb les tendències artístiques dels anys 70, amb la introducció d'elements hiperbòlics o absurds, potser influïts pel realisme màgic, o en la recerca d'un tractament líric del món real. En conjunt, però, els relats de Miquel Pons ens fan pensar en el que la seva obra hagués pogut suposar si s'hagués publicat quan calia i de la manera com es mereixia.

Els últims decennis Miquel Pons va viure en una situació de progressiu silenci. Primer, a causa del temps que va haver de dedicar a tenir cura de la seva esposa malalta. Després, ja desapareguda ella, el món literari mallorquí no el va saber reincorporar i aviat els anys i les malalties el varen convertir en un oblidat de les nostres lletres. Una situació injusta, de la qual ell era ben conscient. Tanmateix, ens n'ha quedat la seva obra, sempre plena de vida i de saviesa.

Pere ROSSELLÓ BOVER
Universitat de les Illes Balears

6. ROSSELLÓ BOVER, Pere (2005): «El poble com a microcosmos en la narrativa de Miquel Pons». Pròleg a *El dimoni i altres contes*, de Miquel Pons. Palma: Sa Nostra, p. 11.